

TIEDONANTO

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon yhdeksänneestä teologisesta oppikeskustelusta.

Toukokuun 19. - 28. päivinä 1992 pidettiin Kirkon koulutuskeskuksessa Järvenpäässä yhdeksäs jumaluusopillinen neuvottelukokous Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskuntien kesken.

Ensimmäinen teologinen neuvottelukokous oli v. 1970 Turun Sinapissa, toinen v. 1971 Zagorskissa, kolmas v. 1974 Järvenpäässä, neljäs v. 1977 Kiovassa, viides v. 1980 Turussa, kuudes v. 1983 Leningradissa, seitsemäs v. 1986 Mikkelissä ja kahdeksas v. 1989 Pyhtitsassa Uspenien ortodoksisessa naisluostarissa ja Leningradissa.

* * *

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskuntaan kuuluivat Turun ja Suomen arkkipiispa, Pietarin hengellisen akatemian kunniajäsen John **VIKSTRÖM** (valtuuskunnan johtaja); Mikkelin hiippakunnan piispa Kalevi **TOIVIAINEN**; Helsingin hiippakunnan piispa Eero **HUOVINEN**; Mikkelin tuomiorovasti, dosentti Voitto **HUOTARI**; Kirkon ulkomaanasiaien keskuksen pääsihteeri, dosentti Risto **CANTELL**; Åbo Akademin professori Jukka **THURÉN**; Helsingin yliopiston professori Eino **MURTORINNE**; Kirkon koulutuskeskuksen johtaja, dosentti Juhana **PIHKALA**, Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan assistentti, teologian tohtori Simo **PEURA** ja Kirkon ulkomaanasiaien keskuksen teologian apulaissihteeri, teologian lisensiaatti Pirjo **TYÖRINOJA**.

Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskuntaan kuuluivat Moskovan patriarkaatin sisäasiain osaston johtaja, Rostovin ja Novotserkasskin metropoliilta **VLADIMIR** (valtuuskunnan johtaja); Pietarin hengellisen akatemian professori, Åbo Akademin kunniatohtori, Vologdan ja Velikij Ustjugin arkkipiispa **MIHAIL**; Pietarin hengellisen akatemian ja seminaarin rehtori, professori, rovasti

S. V.

103

Vladimir **SOROKIN**; Pietarin hengellisen akatemian ja seminaarin dosentti, arkkimandriitta **JANUARIJ** (Ivliev); Pietarin hengellisen akatemian professori, Pietarin Kristuksen kirkastumisen katedraalin kirkkoherra, rovasti Nikolai **GUNDJAJEV**; Pietarin hengellisen akatemian ja seminaarin professori, rovasti Vladimir **MUSTAFIN**; Moskovan hengellisen akatemian professori A. I. **OSIPOV**; Moskovan hengellisen akatemian professori K. E. **SKURAT** sekä Moskovan patriarkaatin ulkomaanosaston jäsen, protestanttisen jaoston päällikkö V. A. **TSHUKALOV**.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kutsumina tarkkailijoina kokoukseen osallistuivat Suomen ekumeenisen neuvoston nimeäminä piispa Paul **VERSCHUREN**, Katolinen kirkko Suomessa ja teologian kandidaatti Arto **ANTTURI**, Vapaiden kristittyjen neuvosto; Suomen ortodoksisen kirkon edustajana Helsingin metropoliitta **TIIHON**, Tanskan kirkosta kirkkoherra Bent **CHRISTENSEN**, Eestin evankelis-luterilaisen kirkon edustajana kirkkoherra Toomas **PAUL**, Inkerin evankelis-luterilaisen kirkon edustajana pastori Vladimir **KINNER**, Venäjän saksalaisen evankelis-luterilaisen kirkon edustajana lääninrovasti Frank **LOTICHIOUS** sekä Suomen akatemian tutkija, dosentti Matti **MYLLYKOSKI** Helsingin yliopiston teologisesta tiedekunnasta.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskunnan neuvonantajina olivat Kirkon ulkomaanasiaien keskuksen teologisten asiain jaoston päällikkö, teologian tohtori Lorenz **GRÖNVIK**, arkkipiispan sihteeri, teologian tohtori Hannu T. **KAMPPURI** ja Haminan rovastikunnan lääninrovasti Kosti **LAITINEN**.

Suomen kirkollisen tiedotuksen edustajana kokoukseen osallistui Kirkon tiedotuskeskuksen lehdistöosaston päällikkö, pastori Heikki **JÄÄSKELÄINEN**.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sihteeristössä työskentelivät pastorit Matti *Kotiranta* ja Matti *Peiponen* ja Kirkon ulkomaanasiaien keskuksen kirjeenvaihtaja-sihteeri Minna *Väliaho* ja toimistos sihteeri Eija *Alajarva*. Venäjän ortodoksisen kirkon sihteeristössä työskentelivät pastorit Viktor *Lytik* ja Nikolai *Voskoboinikov*.

Tulkkeina neuvotteluissa toimivat Helena *Pavinskij*, Marina *Latschinoff* ja Anu *Rovamo*. Pastori Jaakko *Kuusela* toimi kääntäjänä.

2.6.

1115

Yhdeksänsien teologisten neuvottelujen avajaiset pidettiin tiistaina 19.5. Kirkon koulutuskeskuksen tiloissa. Mikael Agricolalle nimetyssä kappelissa pidetyn luterilaisen ehtoollisjumalanpalveluksen jälkeen arkkipiispa John Vikström avasi neuvottelut ja piti puheen, jossa hän sanoi mm. seuraavaa: "Emme enää ole pelkästään naapureita, vaan ystäviä, jotka yhdessä etsivät tietä kohti Kristuksen antamaa päämäärää... Vuosien mittaan molemmista kirkoista on tullut mukaan uusi sukupolvi neuvottelijoita, jotka tulevaisuudessa kantavat vastuun matkan yhteisestä jatkumisesta... Eivät vain osallistujat ole vaihtuneet, vaan myös ne olosuhteet, joissa kirkot elävät, ovat muuttuneet. Suomalainen yhteiskunta on näinä vuosina muuttunut ja on parhaillaankin muuttumassa. Suomen valtion viettäessä tänä vuonna itsenäisyytensä 75-vuotisjuhlaa suomalainen yhteiskunta on keskellä erästä historiansa vakavimpiin kuuluvaa taloudellista ja myös henkistä kriisiä... Entistä useammat ihmiset etsivät elämälleen kestäväää arvopohjaa... Tässä tilanteessa kirkon sanomaa kuunnellaan erityisen tarkasti."

Vastauspuheessaan Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskunnan johtaja metropoliitta Vladimir lausui mm. seuraavaa: "Te tietysti tiedätte, että aikoinaan yhtenäisen ja valtavan maamme elämä on jyrkästi muuttumassa. Jos tunnette tämänpäiväisen Venäjän talouden, ymmärrätte, että kommunistisen propagandan painostuksen tunteneet tavalliset ihmiset etsivät tällä hetkellä huolestuneina ei vain jokapäiväistä leipäänsä, kuten voitaisiin odottaa. Vielä voimakkaammin heitä vaivaa hengellinen jano - he pyrkivät löytämään Totuuden valon ja elämän tarkoituksen. Ja tässä kirkkomme edessä avautuu hengellisen työn silmänkantamaton vainio. Venäjän kirkko ei ole milloinkaan, ei edes kaikkein vaikeimpina vainovuosina, lakannut täyttämästä velvollisuuttaan, jonka Herramme Jeesus Kristus on käskennyt tehdä - julistaa Hänen totuuden sanaansa. Ortodoksisuuden tuli ei koskaan sammunut marttyyrien verellä kyllästetyllä maaperällä."

Metropoliitta Vladimir luki Hänen Pyhyytensä Moskovan ja koko Venäjän Patriarkka Aleksij II:n tervehdyksen, jossa viitattiin siihen, että keskustelujen aihe, apostolisen uskon tunnustaminen tänään, on juuri tällä hetkellä erityisen tärkeä. Osanottajille luettiin myös Moskovan Patriarkaatin ulkomaanasiainosaston puheenjohtajan, Smolenskin ja Kaliningradin metropoliitta Kirillin sähke.

Neuvottelujen osanottajat lähettivät tervehdyssähkeet Hänen Pyhyydelleen Moskovan ja koko Venäjän Patriarkalle Aleksij II:lle sekä Moskovan Patriarkaatin ulkomaanasiainosaston puheenjohtajalle,

J. V.

J. V.

Smolenskin ja Kaliningradin metropoliitalle Kirillille.

Neuvotteluihin osallistuneet tarkkailijat esittivät kokouksen aikana tervehdyksensä.

* * *

Neuvottelujen aikana valtuuskunnat toimittivat vuorotellen aamu- ja iltarukoukset luterilaisen ja ortodoksisen perinteen mukaan. Tiistaina 19.5. piispa Huovinen toimitti Agricolan kappelissa luterilaisen ehtoollisjumalanpalveluksen. Perjantaina 22.5., vanhan ajanlaskun mukaisena pyhittäjä Nikolain juhlapäivänä, venäläinen delegaatio toimitti Agricolan kappelissa rukoushetken. Sunnuntaina 24.5. neuvottelujen osanottajat kävivät Haminassa. Piispa Kalevi Toiviainen saarnasi rovasti Kosti Laitisen toimittamassa ehtoollisjumalanpalveluksessa Haminan kirkossa. Haminan Pietarin ja Paavalin ortodoksisessa kirkossa toimitettiin rukoushetki. Keskiviikkona 27. 5. valtuuskunnat osallistuivat metropoliitta Vladimirin, metropoliitta Tiuhonin ja arkkipiispa Mihailin toimittamaan vigiliaan Uspenskin katedraalissa Helsingissä. Neuvottelujen päättäjäispäivänä 28.5. arkkipiispa Mihail toimitti liturgian Järvenpään Kasanilaisen Neitsyt Marian ikonin kirkossa.

* * *

Järvenpää kaupunki järjesti tiistaina 19.5. vastaanoton valtuuskuntien kunniaksi Järvenpää-talossa. Tilaisuuden isäntinä toimivat kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Aarne Sukander, kaupunginhallituksen puheenjohtaja Pekka Salmi ja kansliapäällikkö Pentti Ikävalko. Sunnuntaina 24.5. Mikkelin hiippakunnan tuomiokapituli tarjosi vieraiden kunniaksi lounaan Haminan Itäristin seurakuntatalossa. Tilaisuuden isäntänä toimi piispa Kalevi Toiviainen. Samana päivänä valtuuskunnat tutustuivat piispa Erik Vikströmin opastamina Porvoon tuomiokapituliin ja tuomiokirkkoon. Tämän jälkeen opetusministeriö tarjosi valtuuskunnille päivällisen S/S J. L. Runebergilla kansliapäällikkö Jaakko Nummisen, hallintojohtaja Håkan Mattlinin ja nuoremman hallitussihteeri Antti Vuorisen toimiessa isäntinä. Keskiviikkona 27.5. neuvottelujen osanottajat vierailivat piispa Eero Huovisen kotona ja osallistuivat Helsingin ortodoksisen seurakunnan järjestämään illanviettoon Uspenskin katedraalin kryptassa. Torstaina 28.5. valtuuskunnat osallistuivat Venäjän federaation suurlähettilään Juri Derjabinin vastaanotolle suurlähetystössä Helsingissä.

J.V.

J.V.

* * *

Neuvottelukokouksen ohjelmaan sisältyi neljä teemaa: 1) **Apostolinen opetus Uudessa testamentissa ja vanhassa kirkossa**; 2) **Apostolisen uskon tunnustaminen tänään**; 3) **Apostolisen uskon ilmeneminen kirkon elämässä** sekä 4) **Apostolisen uskon todistaminen maailmalle**.

Ensimmäisestä teemasta pitivät esitelmän arkkipiispa Mihail ja professori Jukka Thurén otsikkonaan "Apostolinen opetus Uudessa testamentissa ja vanhassa kirkossa". Kommenttipuheenvuoron käyttivät piispa Eero Huovinen ja professori, rovasti Vladimir Sorokin. Toisesta teemasta esitelmöivät professori, rovasti Vladimir Mustafin ja dosentti Juha Pihkala otsikkonaan "Apostolisen uskon tunnustaminen nykyajassa". Kommenttipuheenvuoron käyttivät lääninrovasti Kosti Laitinen ja arkkipiispa Januarius. Kolmannesta teemasta esitelmöivät professori K. E. Skurat ja tohtori Simo Peura otsikkonaan "Apostolisen uskon ilmeneminen kirkon elämässä." Kommenttipuheenvuoron käyttivät professori Eino Murtorinne ja professori, rovasti Nikolai Gundjajev. Neljännestä teemasta esitelmöivät professori A. I. Osipov otsikkonaan "Järjen tie totuuden etsinnässä (Todistus apostolisesta uskosta maailmalle)" sekä tuomiorovasti Voitto Huotari otsikkonaan "Kirkon todistus ja palvelu sekulaarissa yhteiskunnassa". Kommenttipuheenvuoron käyttivät piispa Kalevi Toiviainen sekä professori A. I. Osipov.

Esitelmien johdosta käytiin vilkasta keskustelua sekä täysistunnoissa että työryhmissä.

Neuvottelujen tulokset sisältyvät tähän tiedonantoon liitettyyn kahteen tiivistelmään, joissa käsitellään mainittuja aiheita.

* * *

Neuvottelujen asiakirjat allekirjoitettiin torstaina 28.5. juhlallisessa allekirjoitustilaisuudessa, jossa arkkipiispa John Vikström ja metropoliitta Vladimir puhuivat.

* * *

J. V.

JUB

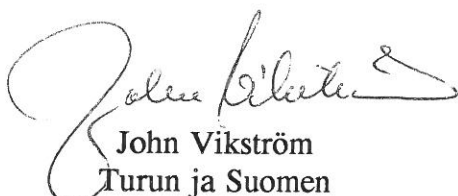
Osapuolet toteavat, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon yhdeksännet teologiset neuvottelut Järvenpäässä käytiin ajankohtana, jolloin Euroopassa tapahtuu suuria muutoksia. Muun muassa oppikeskustelujen johdosta hyviksi kehittyneet Suomen evankelis-luterilaisen ja Venäjän ortodoksisen kirkon suhteet merkitsevät suurta voimavaraa maanosamme muutosten kohtaamisessa.

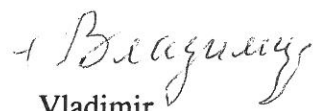
Osapuolet olivat yksimielisiä siitä, että jumaluusopillisia neuvotteluja tulee jatkaa.

Venäjän ortodoksisen kirkon valtuuskunta esitti kiitoksensa Pohjoismaiden kirkkoille humanitaarisesta avusta, jota on lähetetty Venäjän luoteisosiin vuosina 1991-1992.

Järvenpään neuvottelujen valtuuskunnat päättivät työnsä täynnä kiitollisuutta Jumalaa kohtaan ja ilmaisivat yhteisesti toivovansa, että Pyhä Henki johtaisi Kristuksen opetuslapset yhä syvempään hänen armonsa tuntemiseen ja keskinäiseen rakkauteen.

Järvenpäässä 28. päivänä toukokuuta 1992

John Vikström
Turun ja Suomen
Arkkipiispa

Vladimir
Rostovin ja Novotserkasskin
Metropoliitta

TIIVISTELMÄ

aiheesta

Apostolinen usko raamatullisesta ja opillisesta näkökulmasta

1. Yhteinen vakaumuksemme on, että kristillisen uskon totuus on yksi. Huolimatta siitä, että kirkoillamme on erilaiset traditiot, me pyrimme ilmaisemaan ja toteuttamaan elämässä totuuden täyteyttä. Etsimme traditioidemme välistä yksimielisyyttä ja tämä yksimielisyys on käymiemme oppikeskustelujen perimmäinen päämäärä. Tässä pyrkimyksessä jakamattoman kirkon apostolinen perintö on meille pohjana ja kriteerinä.
2. Nikaian-Konstantinopolin uskontunnustuksessa julkilausuttu apostolinen usko elää kirkon traditiossa, jonka luotettavuus ja arvo ilmenevät Raamatun valossa.
3. Olemme yksimielisiä siitä, että Jeesuksen Kristuksen kirkko on yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen. Sekä ortodoksinen kirkko että luterilainen kirkko ottavat vastaan apostolisen ilosanoman Jeesuksesta Kristuksesta ja pyrkivät horjumatta seuraamaan sitä.
4. Apostolisen opetuksen jumalallinen alkuperä on siinä, että Jumala, Kaikkivaltias Isä on lähettänyt oman Poikansa, joka valitsi, opetti ja lähetti maailmaan apostolinsa perustaen näin kirkkonsa. Tässä suuressa Jumalan teossa meille avautuu Hänen rakkautensa. Jumalalliseen lähettämiseen perustuu kirkon apostolisuus ja sen opin järkkymätön auktoriteetti.
5. Ylösnoussut ja taivaaseen astunut Kristus lähetti apostoleille Pyhän Hengen johdattamaan heitä "kaikkeen totuuteen" (Joh. 16:7,13). He opettivat ihmisiä suullisesti, kirjallisesti ja esimerkillään. Apostolien ja heidän oppilaittensa kirjoituksista on koottu Uuden testamentin kaanon.
6. Siitä huolimatta, että tieteellisessä tutkimuksessa on esitetty erilaisia käsityksiä eräiden Uuden testamentin tekstien historiallisesta alkuperästä, kristillinen kirkko tunnustaa hartain mielin koko

J. V.

J. V.

Uuden testamentin Jumalan inspiroimaksi ja alistuu sen apostoliseen arvovaltaan. Raamattu on kristillisen teologian perusta ja kriteeri, joka arvioi teologian yhdenmukaisuutta jumallisen ilmoituksen kanssa.

7. Kristuksen maailmaan tulemisen ja apostolisen Hänestä kertovan ilosanoman tarkoitus on syntiin langenneen ihmiskunnan pelastaminen. Jotta näin tapahtuisi, kirkon on jatkuvasti julistettava evankeliumia Jeesuksen Kristuksen kuolemasta ja ylösnousemuksesta (1 Kor. 15:1-7) ja opetettava kristittyjä pitämään kaikki, mitä Herra Jeesus on käskennyt heidän pitää (Matt. 28:20).

8. Jeesus Kristus, kirkon perustaja ja pää (Kol. 1:18), on luvannut aina olla kirkkonsa kanssa (Matt. 28:20). Apostolisen uskon säilyttäminen ja sen sisällön opettaminen on uskottu kirkolle, jonka tulee olla kuuliainen Kristuksen evankeliumille. Tämä on mahdollista vain Pyhän Hengen vaikutuksesta, joka johtaa "kirkkoa kaikkeen totuuteen" (Joh. 16:13).

9. Nykyisessä maailmassa on monia uskonnollisia järjestelmiä ja kristillisiä liikkeitä, jotka eivät tunnusta apostolisen opin arvoa eivätkä sitä, mihin se velvoittaa. Tämä on meille yhteinen huoli. Tahdomme pitää kiinni kirkolle annetusta kallisarvoisesta, apostolisesta perinnöstä.

10. Apostolisen perinnön koko sisällöstä haluamme erityisesti korostaa seuraavia asioita:

- a. Jeesuksessa Kristuksessa Jumala on tullut ihmiseksi. Pelastuksen toteuttaa Kristus, joka otti orjan muodon ja kärsi ristinkuoleman ihmisten syntien tähden. Kuolemallaan ja ylösnousemisellaan Kristus voitti synnin, kuoleman ja Perkeleen vallan. Kärsinyt, kuollut, ylösnoussut ja taivaaseenastunut Kristus, Jumala ja ihminen, on ainoa pelastuksemme.
- b. Kristuksessa me kohtaamme kolmiyhteisen Jumalan. Isä Jumala paljastaa meille Pojassaan rajattoman ja käsittämättömän rakkautensa. Jumalan Pojan me voimme oppia tuntemaan Pyhän Hengen ilmoituksen ja valaisun kautta.
- c. Pelastus ei ole vain menneisyyden tapahtuma, vaan se on nykyistä todellisuutta kirkossa ja uskovien elämässä. Kristuksen ja Pyhän Hengen pelastava läsnäolo toteutuu evankeliumin julistamisessa, sakramenttien toimittamisessa ja jumalanpalveluksessa. Näissä ja näitä käyttäen Jumala liittää meidät itseensä ja antaa meille lahjansa. Hän saa meissä aikaan oikean apostolisen uskon, jossa me olemme osalliset kolmiyhteisestä Jumalasta ja pelastuksesta hänessä. Tämä usko vaikuttaa rakkautena (Gal. 5:6, 1.Joh.4:19).

J.V.

AUB

TIIVISTELMÄ

aiheesta

Apostolinen opetus ja todistus kirkon elämässä nykyaikana

1. Uuden Testamentin kielessä sana "tunnustaminen" (homologein) tarkoittaa sitä, että ihminen koko olemuksellaan, sekä sanoin että teoin todistaa, että Jeesus Kristus on hänen pelastajansa ja hänen elämänsä valtias.
2. Apostolinen usko ilmenee aidoimmin siellä, missä julistetaan Kristusta, eletään sakramenttien yhteydessä sekä säilytetään uskollisuus Raamatulle ja jakamattoman kristikunnan uskontunnustuksille.
3. Ihmisistä tulee apostolisen uskon tunnustajia, kun Pyhän Kolminaisuuden nimeen toimitettu kaste ja todellinen usko liittävät heidät Kristuksen ruumiin, kirkon jäseniksi. Tällöin kasteen sakramentissa vastaanotettava Kristuksen todellinen läsnäolo tekee mahdolliseksi pelastuksen.
4. Suuret yhteiskunnalliset ja poliittiset muutokset sekä nykyisen maailman monimuotoisuus asettavat kirkkojen apostolisen todistuksen uusien tehtävien eteen. Tämä edellyttää, että kirkot yhä tarkkaavaisemmin ja kriittisemmin tutkivat omaa suhdettaan siihen yhteiskuntaan, jossa ne toimivat.
5. Yhdentyvässä ja toisaalta polarisoituvassa maailmassa jakaantunut kristikunta etsii yhteyttä voidakseen antaa apostolisen todistuksen ja tunnustaa yhdessä Kristusta, jotta maailma uskoisi (Joh. 17:21).
6. Apostolinen oppi on ainoa luotettava perusta ihmiskunnan ykseydelle ja ihmisten väliselle veljeydelle. Kirkko on sen vuoksi Kristuksen ruumiina kutsuttu rakentamaan yhteyttä kansojen välillä. Sen tulee toimia ihmiskunnan ykseyden puolesta ja torjua kansalliskiihko sekä sen synnyttämä vihamielisyys, jotka erottavat kansoja toisistaan.

MB

2.6.

7. Kun kristityt tänään tunnustavat apostolista uskoa elämässään, heidän tulee sekä säilyttää tämän uskonsa perusta (Ef. 2: 20-21) että ottaa huomioon nykyhetken vaatimukset. Vain tällöin maailma voi kokea evankeliumin ohjaavaksi ja vapauttavaksi totuuden ja armon sanaksi.
8. Apostolisen uskon todistaminen maailmalle lähtee evankeliumista, kirkon hengellisestä elämästä ja sen jäsenten aidosta uskonkilvoituksesta. Kirkko on kutsuttu jatkuvasti "lähtemään" maailmaan, avautumaan sen elämälle ja vaikuttamaan kaikilla elämäalueilla.
9. Nykyhetken maailmantilanteessa erot rikkaiden ja köyhien maiden välillä ovat kärjistyneet. Apostolinen opetus kutsuu kristittyjä vaatimattomaan elämäntapaan. Apostolinen sanoma vaatii olemaan armollinen ja oikeudenmukainen niitä kohtaan, jotka kärsivät köyhyydestä ja epäoikeudenmukaisista rakenteista.
10. Muuttuvassa maailmassa Jumalan sana ja apostolinen usko asettavat kirkon profeettallisen tehtävän eteen. Ne kutsuvat kristittyjä esittämään kritiikkiä yhteiskunnassa ilmenevää vääryyttä vastaan ja osoittamaan rakentavassa hengessä, mitkä arvot ovat Jumalan tahdon mukaisia.
11. Kirkon apostolinen palvelutyö edellyttää välttämättä Kristuksen julistamista hänen käskynsä mukaan: "Menkää ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni kastamalla heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen" (Matt. 28:19). Kun kristityt toteuttavat tätä käskyä heidän on vältettävä proselytismiä eli pyrkimyksiä käännyttää kristittyjä tunnustuskunnasta toiseen. Tällainen toiminta on esteenä uskon ykseyden saavuttamiselle, hämmentää uskovien hengellistä elämää ja saattaa Jumalan ilmoittaman totuuden ei-uskovien pilkan kohteeksi.
12. Tieteiden kehitys ja erilaiset filosofiat vaikuttavat merkittävästi oman aikamme maailmassa. Ne ovat saaneet aikaan paljon myönteistä monilla elämän alueilla. Toisaalta kristityt ovat vakuuttuneita siitä, että tiede ja filosofia voivat johtaa myös tuhoisiin tuloksiin, mikäli niitä ohjaavat toisenlaiset elämän arvot kuin mitä apostolinen usko sisältää. Ei ole mahdollista, että tiede ja filosofia olisivat vapaita eettisestä vastuusta.

SUB

J. V.